

Formaal kræver den Lovforanstaltning, som her omhandles. Er det nødvendigt at opnaae dette Formaal, saa maa hele Befolkningen overbevises om dets Rigtighed og bringes til at vedtage dertil sigtende Bestemmelser, men det forekommer mig ikke, at det gaaer an at sige, at vi, for at al Bondejord kan blive befriet for visse Baand, skulle gribe ind med Hensyn til en ringe Deel af Bondejorden, som er i en vis Klasse Personers Besiddelse.

Seg kan altsaa ikke indsee, hvorledes dette Lovforslag er begrundet i Hensynet til Almeenvæltet, just naar vi betragte de givne factiske Forhold. Men jeg vil see bort herfra, og vil altsaa betragte Lovforslaget i og for sig som et Lovforslag, der gaaer ud paa at opnaae et vist hensigtsmæssigt Niemed. Seg skal dog nu slet ikke gaae ind paa fra dette Synspunkt at kritisere Lovforslagets Enkeltheder, og jeg skal navnlig ikke gaae ind paa at tale om dets § 8 og den der etablerede meget lange Fortsættelse af Fæsteforholdet. — Maa jeg dog i den Anledning indskjude en Bemærkning. Mellem de Majoriteter i Tysen, hvorfra der ikke sælges, er der et, fra hvilket jeg troer, at Fæsterne have petitioneret om at maatte beholde Fæste, eller dog idetmindste have yttret et levende Disses om, at man ikke absolut vilde fremtvinge Selveiendom, men vilde tillade, at man kunde vedblive at besidde Gaardene i Fæste. Det er Grevskabet Langeland. Man skal saaledes være forsigtig med for stærkt at fremhæve, at Fæsternes Interesse kræver Nødvendigheden af Overgangen til Selveiendom. — Men idet jeg altsaa vil lade Lovforslagets Enkeltheder ligge, skal jeg nu gaae til det, der er Hovedsagen, og som gjør hele Vanskeligheden, og det er Spørgsmaalet om, hvad der ved et tvungent Salg skal tilfalde Godseieren, og hvad der skal tilfalde Fæsteren. Her staader jeg da nu foran det Punkt, der ialtsald gjør mig det umuligt at gaae ind paa Lovforslaget. Min ærede Ven tilhøire (Lehmann) sagde igaar, at der var en Række af Conversioner, som maatte foretages. Man maatte gennem forskellige Led convertere Fæstebefolkningens almindelige Ret til en Ret for de enkelte Familier, og denne atter til en Ret for enkelte Personer. Seg er imidlertid meget bange for, at disse Conversioner ikke

skulde sig udføre i nogensomhelst Form, som en Mathematiker vilde anerkjende. Det er Conversioner, som man ikke kan gjøre med nogensomhelst Sikkerhed. Seg siger — og jeg siger det med stærk Overbeviisning — at Fæstegodset er en med Indskrænkninger belastet Eiendom og bør vedblive at være det, saalænge det bestaaer som Fæstegods, og derfor har jeg ogsaa saa stærkt i foregaaende Møder kæmpet for, at Bortforpagtninger paa 50 Aar skulde indskrænkes og begrænsedes meget nøie, ligesom jeg helst havde seet dem heelt fjernede, idet der derigjennem er aabnet en Ventil for at erstatte det noget odieuse Fæsteforhold. Man skal holde paa Fæsteforholdet aldeles reent, just for derved at bringe det til snart at forsvinde. Det er altsaa ganske vist kun en belastet Eiendomsret, som Godseieren har over Fæstegodset. Og, skjøndt Fæstegodset nu vistnok i en langt højere Grad er blevet en indbringende Eiendom for Godseierne, end Noget for et Par Generationer tilbage anede — dengang troede man ikke, at det var meget værdt for dem —, saa maa det dog ikke glemmes, at det paa den anden Side ogsaa er blevet meget værdifuldere for Fæsterne. Godseierne have ganske vist istedetfor et Fæstegods, som i sin Tid var meget lidet, efterhaanden faaet Værdier i Fæstegodset, der ere overordentlig store for vort lille Land. Men paa samme Tid er der jo ogsaa foregaaet en saadan Forandring i Fæsternes Stilling, at, medens man for et Par Generationer tilbage maatte tage en Mand med Dvæng og sætte ham til en Fæstegaard, saa giver Bonden nu 4 à 5000 Rd. for at faae en saadan Gaard, og — hvad der er mere — han har disse Penge, han kan, just fordi han selv er en Fæstebondes Søn, betale en saadan Indfæstning. I Forholdenes Udvikling ligger det nu imidlertid ganske vist, at moralsk og ifølge den offentlige Menings Dom er Godseieren ikke berettiget til at tilegne sig den fulde Værdi af enhver enkelt Fæstegaard, som den kunde have som fri Eiendom i Handel og Wandel. Det anseer jeg dem ikke for moralsk berettigede til, og den store Mængde af Godseiere vil heller ingenlunde gjøre det. Men det er, sierer jeg strax til, meget vanskeligt at forvandle en saadan moralsk Forpligtelse til en